LIETUVOS INSTITUCIJŲ ATSAKYMAI
Į EUROPOS KOMISIJOS VIEŠĄJĄ KONSULTACIJĄ DĖL ŽALIOSIOS KNYGOS
„2030 m. KLIMATO IR ENERGETIKOS POLITIKOS STRATEGIJA“

4. Klausimai

4.1. Bendrieji klausimai

Kokia svarbiausia 2020 m. strategijos įgyvendinimo ir dabartinės ES energetikos sistemos taikymo patirtis, į kurią reikėtų atsižvelgti formuojant 2030 m. politiką?

Formuojant 2030 m. energetikos ir klimato kaitos politikos strategiją reikėtų:

- įvertinant 2020 m. tikslų įgyvendinimo patirtį atkreipti dėmesį į neadekvačią subsidijų sistemą, kai plačiai taikytos subsidijos atsinaujinantiems energijos ištekliams iškreipė rinką ir nesudarė sąlygų galutinėms energijos kainoms mažėti. Tokia subsidijų sistema ir pakankamo efekto neduodanti prekybos taršos leidimais sistema taip pat sąlygojo neigiamą poveikį naujų elektros energijos generacijos projektų atsiradimui, o tai sumažino ES konkurenciją elektros energijos gamyboje. Visos šios aplinkybės lėmė naujų generacijos projektų konkurenciją dėl subsidijų tarp valstybių, bet ne konkurenciją dėl žemiausios elektros energijos generavimo kainos visoje ES;

- atsižvelgti į poreikį užtikrinti ekonomiškai optimalų ir vartotojams palankų apsirūpinimą energijos ištekliais visose ES šalyse bei išsaugoti prekių ir paslaugų konkurencingumą pasaulio rinkose, sukuriant mechanizmus, kurie palaikytų darnią ES ir VN energetikos ir visų pramonės sektorių plėtrą, paremtą mažo anglies dioksido kiekio technologijų diegimu, energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo didinimu, AEI panaudojimu ekonomiškai efektyviais būdais;

- teikti pirmenybę priemonių, skirtų klimato ir energetikos politikos tikslams pasiekti, suderinamumui;

- ES ir VN lygiu privalomus ŠESD mažinimo ir AEI panaudojimo bei kt. tikslus nustatyti atlikus išsamų poveikio vertinimą atskiriems ES pramonės sektoriams ir konkrečioms VN, siekiant išvengti neigiamos įtakos energijos kainoms ir ūkio konkurencingumui;

- įvertinti, kaip bus įgyvendinami ir elektros energijos tiekimo saugumo tikslai;

- atsižvelgti į bendros ES politikos dėl vieningos energetikos infrastruktūros, energetinių žaliavų (naftos ir dujų) importo, prioritetų investicijoms poreikį;

- atsižvelgti į rinkų fragmentaciją ir priemonių jai mažinti poreikį;

- įvertinti tai, kad mažai CO_2 į aplinką išmetančiais energijos šaltiniais yra laikomos ir branduolinės jėgainės;

- įvertinti AEI kiekio išaugimą, tokių pokyčių įtaką energijos vidaus rinkai: koordinuoti plėtrą regioniniu mastu, pavyzdžiui, harmonizuojant paramos schemas, AEI plėtros mastą įvertinti socio-ekonominiu požiūriu. AEI turėtų veikti kaip galima arčiau rinkos sąlygų, svarstytinas nacionalinių paramos schemų atsisakymas, o tikslų siekimas per emisijų prekybos sistemą;

- siekiant išvengti vietinės generacijos pakeitimo trečiųjų šalių, kuriose nėra taikomi panašūs kaip ES aplinkosauginiai reikalavimai, elektros energija, svarstytina elektros importo mokesčių įvedimo galimybė;

- energijos efektyvumo srityje siūlytina numatyti santykinį rodiklį.

Formuojant energetikos ir klimato politikos strategiją 2030 m., turi būti įvertinti iki tol taikytos politikos privalumai ir trūkumai, parengtas struktūrizuotas jos taikymo planas, nustatant prioritetus ir įvertinant rizikas.

Siekiant darnaus vystymosi tikslų ir minimalaus neigiamo poveikio aplinkai, svarbu atsižvelgti į poreikį užtikrinti ekonomiškai optimalų ir vartotojams palankų apsirūpinimą energijos ištekliais visose ES šalyse bei išsaugoti prekių ir paslaugų konkurencingumą pasaulio rinkose.
Įvertinant 2020 m. tikslų įgyvendinimo patirtį reikėtų atkreipti dėmesį į netinkamą subsidijų sistemą, kai plačiai taikytos subsidijos iškreipė rinką ir nesudarė sąlygų galutinių energijos kainų mažėjimui. Tokia sistema ir pakankamo efekto neduodanti prekybos taršos leidimais sistema taip pat sąlygojo neigiamą poveikį naujų elektros energijos generacijos projektų atsiradimui, kurie tapo nekonkurencingi. Tokia sistema lėmė naujų generacijos projektų konkurenciją dėl subsidijų tarp valstybių, bet ne konkurenciją dėl žemiausios elektros energijos generavimo kainos visoje ES.

2030 metams reikėtų siekti sukurti mechanizmus, kurie palaikytų darnią ES ir VN energetikos ir visų pramonės sektorių plėtrą, paremtą mažo anglies dioksido kiekio technologijų diegimu, energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo didinimu, AEI panaudojimu ekonomiškai efektyviais būdais – AEI paramos schemų harmonizavimas, bent jau regioniniu mastu, kad nebūtų iškraipomos rinkos sąlygos gretimose valstybėse, prekyba AEI pagal kilmės garantą ir kiti bendradarbiavimo mechanizmai tarp šalių narių ar su trečiosiomis šalimis. Dėl to ES ir VN lygiu privalomi ŠESD mažinimo ir AEI panaudojimo bei kt. tikslai turėtų būti nustatomi atlikus išsamų poveikio vertinimą atskiriems ES pramonės sektoriams ir konkrečioms VN, siekiant išvengti neigiamos įtakos energijos kainoms ir ūkio konkurencingumui. Taip pat, siekiant užtikrinti klimato ir energetikos politikos įgyvendinimą ir nustatant rodiklius bei priemones jiems pasiekti, yra labai svarbu įvertinti, kaip bus įgyvendinami ir elektros energijos tiekimo saugumo tikslai.

Nustatant tikslus bei priemones jiems įgyvendinti turi būti prioritetizuojamas jų suderinamumas.
Tarpusavyje turėtų būti lygiagretūs priemonių taikymo kaštai, energijos išteklių rinkos konkurencingumas ir teisinga kaina galutiniam vartotojui. Nustatomos priemonės turėtų būti grindžiamos esamais ir potencialiais finansavimo šaltiniais. Galimas subsidijuojamų veiklų perskirstymas, papildomo finansavimo pritraukimas ir jo nukreipimas inovatyvioms priemonių įgyvendinimo technologijoms.

Būtina bendra ES politika dėl vieningos energetikos infrastruktūros, energetinių žaliavų (naftos ir dujų) importo, prioritetų investicijoms.
Tai padėtų siekti ES ir valstybių narių infrastruktūros pertvarkymo, energetinio saugumo ir tiekimo stabilumo užtikrinimo

Atsižvelgtina į vis dar išliekančią rinkų fragmentaciją ir priemonių jai mažinti poreikį.
Turėtų būti sukurti investicijų skatinimo mechanizmai, palaikantys tolesnę mažo anglies dioksido kiekio technologijų plėtrą.

Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad mažai CO_2 į aplinką išmetančiais energijos šaltiniais yra laikomi ne tik AEI, bet ir branduolinės jėgainės.

Jos reikalauja didelio pradinio kapitalo, tačiau yra pakankamai konkurencingos praėjus investicijų atsipirkimo laikotarpiui ir gali tiekti energiją už patrauklią kainą. Siekiant investicinės aplinkos gerinimo bei fragmentacijos mažinimo tarp atskirų VN, būtų galima ES lygmeniu siekti paprastinti konkurencijos taisykles apimančias valstybės pagalbos nuostatas, kuomet taikomos atitinkamos intervencinės priemonės, skirtos ilgalaikių investicijų atsiperkamumui užtikrinti.

Atkreiptinas dėmesys į žymų AEI kiekio išaugimą ES ir atskirų VN mastu ir jų įtaką energijos vidaus rinkai.
Dėl AEI generacijos kintamumo ir sunkesnio prognozavimo, siūlytina pereiti prie bent vėjo ir saulės elektrinių plėtros koordinavimo regioniniu mastu, siekiant išvengti produkcijos pertekliaus bei neigiamos AEI įtakos kaimyninėms sistemoms. Svarstytinas AEI paramos schemų harmonizavimas, kad nebūtų iškraipomos rinkos sąlygos gretimose valstybėse ir būtų judama link vieningos rinkos sukūrimo. AEI plėtros mastas turėtų būti įvertintas socio-ekonominiu požiūriu, siekiant minimizuoti elektros energijos kaštus galutiniams vartotojams ir pramonei, kadangi sparčiai plečiant vėjo ir saulės elektrinių galią, reikalinga ir konvencinė generacija, kas didina kaštus visuomenei. Manytina, kad AEI turėtų veikti kaip galima arčiau rinkos sąlygų, t.y. atsakyti už balansavimą, parduoti elektros energiją elektros rinkoje.

Galėtų būti svarstomas nacionalinių paramos schemų AEI atsisakymas, o „žaliųjų“ tikslų siekimas per funkcionuojančią taršos leidimų sistemą (ETS).
Leidimų kiekis rinkoje ir jų kainos turėtų skatinti vystyti naujas netaršias technologijas ir užtikrinti pilnai veikiančios elektros rinkos funkcionavimą;

Tikslinga numatyti elektros importo mokesčius trečiųjų šalių elektros energijai, kuriose nėra taikomi tokie pat kaip ir ES principai, susiję su aplinkosauginiais reikalavimais.
Tokiu būdu būtų užtikrinta, kad taršesnė vietinė generacija nebūtų pakeičiama trečiųjų šalių elektros energija, kuriai nėra taikomi aplinkosauginiai reikalavimai.

Energijos efektyvumo srityje pagrindinis turėtų būti santykinis tikslinis rodiklis, susietas su energijos intensyvumu.
Tai ypač svarbu pereinamosios ekonomikos šalyse, nes siekis mažinti bendrąsias pirminės ar galutinės energijos sąnaudas absoliučiu dydžiu gali tapti šių šalių ekonomikos augimą ribojančiu veiksniu.

4.2. Dėl tikslinių rodiklių

Kokie 2030 m. tiksliniai rodikliai veiksmingiausiai padėtų siekti klimato ir energetikos politikos tikslų? Kokiu lygmeniu jie turėtų būti taikomi (ES, valstybių narių ar sektorių) ir kokiu mastu jie turėtų būti teisiškai privalomi?

- ES lygmeniu be esamų trijų rodiklių ŠESD mažinimui, atsinaujinančių energijos išteklių plėtrai ir energijos efektyvumui būtų tikslinga numatyti papildomus energetikos infrastruktūros plėtros, investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą rodiklius;
- rodikliai turėtų būti konvertuojami į nacionalinio lygmens tikslus;
- atskiriems sektoriams (energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis ir kt.) ES ar VN lygiu neturėtų būti nustatomi privalomi tikslai.

ES lygmeniu, be esamų trijų rodiklių ŠESD mažinimui, energijos efektyvumui bei AEI panaudojimui, būtų tikslinga numatyti energetikos infrastruktūros plėtros, investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą rodiklius.
Siekiant sukurti energetikos vidaus rinką didžiausias dėmesys kreipiamas į energetikos infrastruktūros plėtrą, tarpvalstybinių jungčių tiesimą elektros/dujų sektoriuose, energijos išteklių diversifikavimą, tuo tarpu dabartinėje klimato ir energetikos politikos strategijoje įvardijami ŠESD išmetimo, AEI, energijos taupymo rodikliai efektyviausiai atspindi klimato politikos siekius, tačiau, įgyvendinant energetikos politikos siekius, reikėtų ir kitų papildomų rodiklių.

Bet kuriuo atveju, rodikliai turėtų būti konvertuojami į nacionalinio lygmens tikslus.
Šie tikslai turėtų atspindėti skirtingas VN ekonomines bei geografines sąlygas ir būtų paliekama laisvė šių tikslų pasiekimui priimti nacionalines priemones, įvertinant vietines sąlygas.

Atskiriems sektoriams (energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis ir kt.) ES ar VN lygiu neturėtų būti nustatomi privalomi tikslai.
Tokiu būdu būtų apribotas lankstumas taikyti kaštų ir naudos pagrindu efektyviausias priemones šiems tikslams pasiekti.

Ar dabartiniai 2020 m. tiksliniai rodikliai buvo tarpusavyje nesuderinti? Jei taip, kaip būtų galima užtikrinti, kad galimi 2030 m. tiksliniai rodikliai būtų geriau tarpusavyje suderinti?

- 2020 m. tiksliniai rodikliai nebuvo pilnai tarpusavyje suderinti, trūko jų įvertinimo realių galimybių nustatymo požiūriu be to, jie galėtų būti laikomi nepakankamais kai kurių tikslų pasiekimui.
- 2020 m. tiksliniai rodikliai neapėmė rinkų integracijos ir valstybių narių energetikos infrastruktūros sujungiamumo rodiklių, kurie yra ne mažiau svarbūs ir sukelia tiesioginį poveikį siekiant efektyvaus 2020 m. atsinaujinančių energijos išteklių, efektyvumo padidinimo ir CO2 emisijų išmetimo sumažinimo.
- Nustatant tikslinius rodiklius 2030 m., būtina remtis detalia esamų tendencijų analize ir subalansuotu bei realistiniu ES ir valstybių narių galimybių įvertinimu.
- Projektuojant 2030 m. rodiklius svarstytini papildomi rodikliai arba konkretūs kriterijai (pavyzdžiui energetinės infrastruktūros, investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą).

2020 m. tikslinių rodiklių tarpusavio suderinamumą geriausia būtų vertinti pagal jų taikymo rezultatus, analizuojant kokį ir kokiu mastu poveikį jie turėjo. 2030 m. politika bei tiksliniai rodikliai turėtų būti formuojami vertinant tiek taikytos politikos privalumus bei trūkumus, tiek potencialius poreikius bei rizikas.

2020 m. tiksliniai rodikliai neapėmė rinkų integracijos ir valstybių narių energetikos infrastruktūros sujungiamumo rodiklių, kurie yra ne mažiau svarbūs ir sukelia tiesioginį poveikį siekiant efektyvaus 2020 m. atsinaujinančių energijos išteklių, efektyvumo padidinimo ir CO_2 emisijų išmetimo sumažinimo.

Atrodo, kad 2020 m. tiksliniai rodikliai nebuvo visiškai tarpusavyje suderinti, be to, jie galėtų būti laikomi nepakankamais ES ir valstybių narių mažo anglies dioksido ekonomikos plėtrai, infrastruktūros pertvarkymui, energetinio saugumo ir tiekimo stabilumo užtikrinimui.

Dėl to, kaip jau minėta, 2030 m. būtini papildomi rodikliai, pavyzdžiui, susiję su energetinės infrastruktūros išplėtimu, investicijomis į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą. Taip pat, dabartiniai rodikliai buvo nesuderinti realių galimybių nustatymo požiūriu. Buvo nepakankamai atsižvelgta į bendrąsias pasaulio energetikos tendencijas, technologijų ekonominį gyvybingumą ir konkurencingumą. Nustatant 2030 m. tikslinius rodiklius, būtina remtis detalia esamų tendencijų analize ir subalansuotu bei realistiniu galimybių įvertinimu.

Ar derėtų nustatyti tikslinius rodiklius pošakiams, kaip antai transportui, žemės ūkiui, pramonei? Jei taip, kokius? Pavyzdžiui, ar transporto sektoriui reikėtų nustatyti atsinaujinančiosios energijos tikslinį rodiklį, jei yra keleivinių automobilių ir mažos keliamosios galios krovininių transporto priemonių išmetamo CO_2 mažinimo tiksliniai rodikliai?

Atskiriems sektoriams ES ar VN lygiu neturėtų būti nustatomi privalomi tikslai, nebent indikatyvūs, o teisė nuspręsti dėl sektorinių tikslų įtvirtinimo būtinumo turėtų būti palikta VN.

Atskiriems sektoriams (energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis ir kt.) ES ar VN lygiu neturėtų būti nustatomi privalomi tikslai.
Siekiant lankstumo VN, kad būtų atsižvelgiama į nacionalines aplinkybes, bei užsitikrinant galimybę pasiekti nacionalinio lygmens klimato kaitos ir energetikos tikslus mažiausiomis sąnaudomis ir efektyviausiais būdais, turėtų būti palikta teisė VN nuspręsti dėl sektorinių tikslų įtvirtinimo būtinumo.

Jei vis dėlto būtų nustatomi rodikliai pošakiams, jie turėtų būti tik indikatyvūs.
Be to, derėtų sąveikos atžvilgiu įvertinti kiekvieną jų atskirai. Taikant vienodus įgyvendinimo lygmenis, intensyvumo rodiklius ar kontrolės priemones, kyla reali rizika, kad nukentės bendra politikos įgyvendinimo kokybė.

Nustačius indikatyvius rodiklius, siekiant stebėti pramonės sektoriaus vystymosi procesą ir vertinti šiuos pokyčius, tikslinga nustatyti darnaus vystymosi kriterijus:
- pošakiuose sunaudotas galutinės energijos kiekis (MWh), tenkantis BVP vienetui, iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis;
- gamybai sunaudotas vandens kiekis (m3), tenkantis BVP vienetui, iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis;
- gamyklų, turinčių kokybės vadybos sertifikatą ISO 9001 skaičius, vienetais, ir iš visų įmonių, procentais;
- gamyklų, turinčių ISO 14001 arba EMAS sertifikatą skaičius, vienetais ir iš visų įmonių, procentais;
- apdirbamosios gamybos įmonių sukurtos pridėtinės vertės dalis, kurią sudaro aukštųjų technologijų sektoriaus sukurta pridėtinė vertė, procentais.

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal šiuo metu galiojančius ir šiuo metu keičiamus naujų keleivinių automobilių (Reglamentas (ES) Nr. 443/2009) tikslas – vidurkis 95 g CO_2/km iki 2020 m. ir naujų mažos keliamosios galios krovininių transporto priemonių išmetamo CO_2 mažinimo (Reglamentas (ES) Nr. 510/2011) tikslas – vidurkis 147g CO_2/km iki 2020 m. nustatomi transporto priemonių varikliams. Jei būtų nustatomas AEŠ panaudojimo – biodegalų ar skystųjų bioproduktų panaudojimo tikslas, šis tikslas turėtų būti susietas ne vien su transporto sektoriumi, bet ir žemės ūkio sektoriumi. Be to, transporto sektorius turi plačias galimybes mažinti išmetamųjų ŠESD kiekį, naudojant elektromobilius ir kt.technologijas.

Kaip 2030 m. strategijos tiksliniais rodikliais geriausia išreikšti technologijų ekonominį gyvybingumą ir kintantį ištobulinimo laipsnį?

ES bei nacionaliniu lygmeniu strategijos tikslų įgyvendinimui turėtų būti diegiamos pakankamai lanksčios priemonės, jas būtų galima peržiūrėti ir adaptuoti, pirminėse priemonėse numatant kriterijus, aplinkybes, kurios apibrėžtų tokių peržiūrų laiką ir poreikį.

Siekiant investicinės aplinkos gerinimo bei fragmentacijos mažinimo tarp atskirų valstybių narių, ES bei nacionaliniu lygmeniu diegiamos priemonės strategijos tikslų įgyvendinimui turi būti pakankamai lanksčios, kad, kintant technologijų kainoms, kitiems susijusiems kaštams, jas būtų galima peržiūrėti ir adaptuoti.
Inovacinės technologijos reikalauja didelio pradinio kapitalo, tačiau yra pakankamai konkurencingos praėjus investicijų atsipirkimo laikotarpiui ir galinčios patiekti energiją vartotojui už patrauklią kainą. Tuo tikslu pirminėse priemonėse reikėtų numatyti kriterijus, aplinkybes, kurios apibrėžtų tokių peržiūrų laiką ir poreikį. Pabrėžtina, kad, atsižvelgiant į 2020 m. strategijos taikymo patirtį, kuomet, nustačius skatinimo metodus ir neatsižvelgus į technologijų diegimo kaštus, tam tikrų technologijų skatinimas sukėlė permokėjimus. Dėl to į technologijų ekonominio gyvybingumo ir ištobulinimo klausimą turi būti labai gerai įsigilinta iki priimant konkrečias priemones tikslų siekimui ir tai turi būti atspindėta šiose priemonėse.

Kaip būtų galima išmatuoti pažangą, padarytą siekiant kitų ES energetikos politikos tikslų, kaip antai tiekimo saugumo, kuriems neįmanoma nustatyti tikslinio rodiklio?

- Siekiant išmatuoti pažangą šių tikslų atžvilgiu, siūlytina nustatyti kriterijus ar rizikas, kurių stebėsena ir vertinimas leistų įvertinti pažangą siekiant tiekimo saugumo ir kitų tikslų, taip pat siūlytina priimti rekomendacines gaires dėl šių kriterijų įgyvendinimo.

- Tiekimo saugumo ir kiti ES energetikos politikos tikslai, nors jiems ir nėra nustatomi konkretūs tiksliniai rodikliai, dėl to neturėtų būti traktuojami kaip mažiau svarbūs ar reikalaujantys mažesnės priežiūros jų įgyvendinimo pažangai įvertinti.

Vietoje tikslinio rodiklio galėtų būti nustatomi įvairūs kriterijai, atskaitos taškai, kurie būtų stebimi ir jų įvertinimas visumoje parodytų pažangą siekiant šių tikslų. Alternatyviai, galėtų būti numatomos rizikos, kurių mažinimas ar išvengimas reikštų pažangos buvimą. Tuo pačiu rodiklius galėtų keisti rekomendacinės gairės, kurių įgyvendinimas darytų įtaką pažangai.

4.3. Dėl priemonių

Ar reikėtų keisti kitas politikos priemones ir kokia būtų jų tarpusavio sąveika, (pavyzdžiui, ES ir nacionalinio lygmens priemonių)?

- ES ir VN infrastruktūrai pertvarkyti ir klimato kaitos tikslams pasiekti būtinos ES lygmens priemonės ir investicijos, kadangi VN tiesioginės investicijos gali būti per didelė našta atskirų valstybių biudžetams bei pramonei.

- Reikėtų inicijuoti nacionalinių subsidijų sistemų koordinavimą regioniniu ar visos ES lygmeniu, jei tai neįmanoma – inicijuoti laipsnišką subsidijų sistemų atsisakymą. Taip pat

būtina imtis ryžtingų ir veiksmingų priemonių rinkų sujungimui įgyvendinti ir tam sukurti reikalingus instrumentus.

ES ir VN infrastruktūrai pertvarkyti ir klimato kaitos tikslams pasiekti būtinos ES lygmens priemonės, užtikrinančios energijos tiekimo saugumą, stabilumą, ekonominį konkurencingumą, ir investicijos, kadangi VN tiesioginės investicijos gali būti per didelė našta atskirų valstybių biudžetams bei pramonei. Reikėtų inicijuoti nacionalinių subsidijų sistemų koordinavimą regioniniu ar visos ES lygmeniu, jei tai neįmanoma – laipsnišką subsidijų sistemų atsisakymą, taip pat imtis ryžtingų ir veiksmingų priemonių rinkų sujungimui ir tam sukurti reikalingus instrumentus.

Kaip būtų geriausia apibrėžti konkrečias ES ir nacionalinio lygmens priemones, kad klimato ir energetikos tikslai būtų pasiekti pačiu ekonomiškiausiu būdu?

- Europos Komisija turi atlikti išsamią poveikio vertinimo analizę ES ir VN lygiu, įvertinti atskirų VN potencialą, nustatyti pagrįstus AEI ir energijos taupymo rodiklius.
- Siūlytina rengti regionines programas, siekiant išvengti nesubalansuotos energijos gamybos regione ir sumažinti didelių energijos srautų perdavimo ilgais atstumais poreikį.
- ES arba regioniniu lygiu turėtų būti stiprinamas koordinavimas ne tik rinkų sujungimui skatinti, bet ir inicijuojamas koordinavimas konkurencingai elektros energijos generacijai užtikrinti.

Prieš įtvirtinant tikslus ir apibrėžiant konkrečias ES ir nacionalinio lygmens priemones, kad klimato ir energetikos tikslai būtų pasiekti pačiu ekonomiškiausiu būdu, Europos Komisija turi atlikti išsamią poveikio vertinimo analizę ES ir VN lygiu.
Klimato ir energetikos tikslai turėtų būti apibrėžiami įvertinant jų taikymo poreikį, galimybes ir siektiną poveikį, analizė turėtų pagrįsti klimato kaitos ir energetikos tikslų ekonominę ir aplinkosauginę naudą, įvertinti pasekmes ir pasiūlyti solidarumo priemones mažiau išsivysčiusioms ES valstybėms narėms ES klimato kaitos ir energetikos tikslams ir uždaviniams iki 2030 m. pasiekti.

Prieš apsibrėžiant priemones, turi būti įvertintas atskirų VN potencialas.
Formuojant tikslus, dėmesys turėtų būti skiriamas energetikos rinkos konkurencingumui, augimui ir šalių specifikai, kuriuose jos yra formuojamos, kad kieviena VN įneštų savo indėlį jai priimtiniausiu būdu. Pavyzdžiui, labai svarbu tiek ES, tiek ir VN lygmeniu nustatyti pagrįstus AEI dalies bendrųjų galutinės energijos sąnaudų balanse ir energijos taupymo rodiklius. Šiuo klausimu tikslingos priemonės, skatinančios ilgalaikės perspektyvos investicijas į technologijas, tyrimus, bendradarbiavimą ar kompetencijos ugdymą. Taip pat, elektros energetikos tiekimo patikimumo ir ekonomiškumo požiūriu, siūlytina rengti regionines programas, kad būtų išvengta nesubalansuotos energijos gamybos regione ir sumažintas didelių energijos srautų perdavimo ilgais atstumais poreikis.

Kaip geriausia išvengti vidaus rinkos fragmentacijos, visų pirma skatinant ir telkiant investicijas?

- Tinkamos investicinės aplinkos sukūrimas;
- skatinimo priemonių keitimas – ES lygiu vidutinio ir protingo bei ekonomiškai pagrįsto atsiperkamumo laikotarpio nustatymas;
- AEI paramos schemų harmonizavimas ar koordinavimas;
- VN tarpusavio jungčių infrastruktūros projektų įgyvendinimas

- bendrų gairių ar taisyklių dėl rizikos dėl elektros sistemos saugumo, gamybos adekvatumo, tiekimo patikimumo ir naudos vartotojams įvertinimo nustatymas;
- kuriant AEI paramos ir CO_2 apmokestinimo schemas, pastatų energinio naudingumo standartus, taip pat kitų energetikos politikos priemonių paramos sistemas įvertinti VN specifines situacijas;
- kuriant ar plečiant infrastruktūrą, užtikrinti tam tikras laikinas reguliacines priemones, kuriomis naujam rinkos dalyviui būtų galima patekti ir konkuruoti su jau esamais.

Investicijų pritraukimui, kuris reikalingas tolesnei infrastruktūros plėtrai, fragmentacijos mažinimui, energijos išteklių diversifikavimui bei tiekimo saugumo užtikrinimui, reikalingas tinkamos investicinės aplinkos sukūrimas.
Siekiant išvengti vidaus rinkos fragmentacijos skirstant investicijas derėtų vengti perteklinio reglamentavimo, stiprinti kontrolės funkcijas ir prioritetizuoti politikos krypčių suderinamumą. Taip pat atkreiptinas dėmesys į bendradarbiavimo supaprastinimą, švelninant išplėtotos ir besivystančios ekonomikos šalių atotrūkį. Sklandus strateginių regioninio masto energetinių projektų įgyvendinimas mažintų investicijų neatsiperkamumo riziką.

Siūlytina nustatyti ES lygiu vidutinį ir protingą bei ekonomiškai pagrįstą atsiperkamumo laikotarpį ir skatinti atitinkamus sektorius tokia apimtimi, kad atsiperkamumas tame sektoriuje siektų ES lygiu nustatytą laikotarpį.
Tai pagrįsta tuo, kad kiekviena skatinimo priemonė iškreipia rinką ir investicijos pradeda judėti į tą sektorių į kurį įprastai nejudėtų, nes atsiperkamumo laikotarpis normaliomis sąlygomis tame sektoriuje per ilgas.

Siūlytinas AEI schemų harmonizavimas ar koordinavimas, siekiant mažinti energetikos vidaus rinkos fragmentaciją,

Būtina sparčiau įgyvendinti energetikos infrastruktūros projektus, stiprinančius ryšius tarp šalių narių, *nustatyti bendras gaires ar taisykles dėl rizikos dėl elektros sistemos saugumo, gamybos adekvatumo, tiekimo patikimumo ir naudos vartotojams įvertinimo.*

Būtina vertinti esamus išsivysčiusių ir pereinamosios ekonomikos šalių ekonominiai skirtumus, tuo pačiu sukuriant prielaidas tiems skirtumams nuosekliai mažinti
Kadangi vidaus rinkos fragmentaciją nemaža dalimi lemia skirtingas VN pajėgumas įgyvendinti vienas ar kitas nacionalines priemones, labai nuodugniai turėtų būti analizuojamos galimybės sukurti tokias AEI paramos ir CO2 apmokestinimo schemas, pastatų energinio naudingumo standartus, taip pat kitų energetikos politikos priemonių paramos sistemas, kuriose būtų vertinami šalių ekonominiai skirtumai ir sukuriamos prielaidos jiems mažinti. Iki šiol buvo nepakankamai įvertinama kai kurių ES šalių specifinė situacija.

Reikia užtikrinti tam tikras laikinas reguliacines priemones, kuriomis naujam rinkos dalyviui būtų galima patekti ir konkuruoti su jau esamais.
Tai svarbu kalbant apie naujos infrastruktūros sukūrimą ar plėtrą, kuomet projektas reikalauja didelio pradinio kapitalo, o rinkoje yra monopolinės bendrovės.

Kokiomis priemonėmis būtų galima ekonomiškai sutaupyti dar daugiau energijos?

Siekiant paskatinti didesnį energijos taupymą, siūlytina:

- apibrėžti tikslines rinkas, kuriose atitinkamos priemonės galėtų būti įgyvendinamos

efektyviausiai;

- sudaryti nacionalines energijos taupymo programas;
- vartotojams, visuomenei sistemingai, koncentruotai ir aiškiai pateikti naujausias taupymo technologijos su pavyzdžiais kiekvienai tipinei vartotojų grupei bei akcentuoti lauktiną naudą.

Siekiant paskatinti didesnį energijos taupymą, siūlytina:

- apibrėžti tikslines rinkas, kuriose atitinkamos priemonės galėtų būti įgyvendinamos efektyviausiai. Pirminis energijos vartotojų skirstymo rodiklis galėtų būti vartojimo būdas ir kiekis. Nustačius šiuos kriterijus, galėtų būti rengiamos specifiškesnės ir detalesnės taupymo gairės ar vartojimo ribojimai.

- sudaryti nacionalines energijos taupymo programas;

- vartotojams, visuomenei sistemingai, koncentruotai ir aiškiai pateikti naujausias taupymo technologijos su pavyzdžiais kiekvienai tipinei vartotojų grupei;

- taikyti priemones vartotojų suinteresuotumui didinti, akcentuoti lauktiną naudą.

- atnaujinti gyvenamuosius ir visuomeninius pastatus, įskaitant ir jų inžinerinės bei socialinės infrastruktūros atnaujinimą;

- atnaujinti automobilių parką;

- plėsti modernias technologijas pramonės sektoriuje;

- naudoti standartą LST EN ISO 50001:2011 „Energijos naudojimo vadybos sistemos“.

Kaip ES mokslinių tyrimų ir inovacijos politika galėtų geriausiai prisidėti prie 2030 m. politikos strategijos įgyvendinimo?

Nustatant realiai įgyvendinamus tikslus, pagrindžiant ekonomiškai efektyviausias priemones, kuriant ir įgyvendinant energetikos sektoriuje ateities technologijas.

ES turi sustiprinti inovacijų ir naujų tvarių technologijų vaidmenį energetikos politikoje. Moksliniai tyrimai ir inovacijos gali reikšmingai prisidėti prie 2030 m. strategijos įgyvendinimo tiek nustatant realiai įgyvendinamus tikslus, tiek pagrindžiant ekonomiškai efektyviausias priemones, o ypač kuriant ir įgyvendinant energetikos sektoriuje ateities technologijas. ES inovacijų politika turi būti orientuota į mokslinių tyrimų rezultatų pavertimą realiais produktais, technologijomis, mažinančiomis taršą ir finansines sąnaudas, bei jų diegimu į rinką. ES ypatingą dėmesį turi skirti ekoinovacijoms ir pramonės „žalinimui“, padedančioms mažinti neigiamą įtaką aplinkai.

4.4. Dėl konkurencijos ir tiekimo patikimumo

Kokius klimato ir energetikos politikos strategijos elementus galima būtų sustiprinti siekiant paskatinti užimtumą, ekonomikos augimą ir konkurencingumą?

- Klimato ir energetikos politikos strategija turi išsaugoti ES konkurencingumą, nepadidinti naštos viešajam sektoriui, verslui ir vartotojams bei išvengti anglies dioksido nutekėjimo rizikos;
- privalomi ŠESD mažinimo tikslai turėtų būti įtvirtinami, atsižvelgiant į kitų daugiausiai CO2 išmetančių šalių (JAV, Kinija ir kt.) numatomus prisiimti įsipareigojimus;
- nepavykus patvirtinti tarptautinio klimato kaitos susitarimo, ES lygiu įtvirtinti priemones, kurios užkirstų kelią anglies dioksido nutekėjimui;
- įvertinti tarptautinio klimato kaitos susitarimo poveikį viešojo ir privataus sektoriaus finansams;
- siekti vienodų sąlygų (angl. *level-playing field*) energijos gamintojams ir tiekėjams ES ir už ES ribų sukūrimo;
- stiprinti išorinę energetikos politikos dimensiją derybose su trečiosiomis šalimis;
- išanalizuoti strategijos elementų sąveiką, poveikį bei įtaką ES bei VN lygmenimis;
- stiprinti investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą bei inovacijas dalį;
- atsižvelgti į kiekvienos VN vietinių energijos gamybos žaliavų potencialus;

Klimato ir energetikos politikos strategija turi išsaugoti ES konkurencingumą, nepadidinti naštos viešajam sektoriui, verslui ir vartotojams bei išvengti anglies dioksido nutekėjimo rizikos.
Dėl to ji turėtų būti siejama su būsimu tarptautiniu klimato kaitos susitarimu bei kitais tarptautiniais procesais, susijusiais su darniu vystymusi, tarptautiniu saugumu, ekonominėmis ir pasaulinėmis energetinių išteklių prekybos politikos perspektyvomis, o klimato ir energetikos politikos tikslai turėtų būti įtvirtinami, atsižvelgiant į kitų daugiausiai CO2 išmetančių šalių (JAV, Kinija ir kt.) numatomus prisiimti palyginamus įsipareigojimus. Strategijoje turėtų būti numatyta, kad, nepavykus patvirtinti visuotino tarptautinio klimato kaitos susitarimo, kuris įsigaliotų nuo 2020 m., ES lygiu bus įtvirtintos atitinkamos vidinės priemonės, kurios užkirstų kelią anglies dioksido nutekėjimui. Taip pat turėtų būti įvertintas visuotino tarptautinio klimato kaitos susitarimo poveikis viešojo ir privataus sektoriaus finansams (Kankūne 2011 m. išsivysčiusios šalys įsipareigojo kasmet besivystančioms šalims kasmet skirti 100 mlrd USD iki 2020 m.). Siūlytina klimato ir energetikos politikos strategijoje 2030 m. numatyti daugiau sąsajų su prisitaikymu prie klimato kaitos atskiruose sektoriuose.

Tame pačiame kontekste pabrėžtina būtinybė siekti vienodų salygų (angl. level-playing field) sukūrimo ES ir trečiosioms šalimis.
ES, norėdama išsaugoti savo ekonomikos konkurencingumą bei skatinti jos augimą, bei užtikrinti užimtumo didėjimą, privalo kalbėti vienu balsu santykiuose su trečiosiomis šalimis bei siekti užsitikrinti vienodas sąlygas savo pramonei ir verslui trečiosiose šalyse – tokių, kokių jos sulaukia ES rinkose.

Norint nustatyti priemones, kurios leistų mažinti iš ES išstumiamų darbo vietų skaičių, didinti BVP dydį ir konkurencingumą pasaulinėse rinkose, reikia išanalizuoti strategijos elementų sąveiką, poveikį bei įtaką ES bei VN lygmenimis.

Tokia analizė turėtų atskleisti regioninių rinkų skirtumus, nurodyti, kur tikslingesnis ŠESD mažinimo tikslų stiprimas ar atsinaujinančios energetikos plėtra. Toks metodas leistų stiprinti

racionalią ir subalansuotą AEI plėtrą ir veiksmingą energijos vartojimo efektyvumą didinančių priemonių įgyvendinimą. Turėtų būti atsižvelgiama į kiekvienos VN vietinių energijos gamybos žaliavų potencialus, kas leistų pasiekti maksimalių rezultatų didinant šalies ekonominį augimą, užimtumą bei konkurencingumą, pavyzdžiui, Lietuvos atveju galėtų būti stiprinama biomasės pramonė. Bet kuriuo atveju, siekiant minėtų tikslų, būtina stiprinti investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą bei inovacijas dalį.

Kokių yra įrodymų, kad taikant dabartinę strategiją vyksta anglies dioksido nutekėjimas ir ar tai galima įvertinti kiekybiškai? Kaip šią problemą būtų galima spręsti 2030 m. strategijoje?

- Tiek įvertinant didelę dabartinę kai kurių ES valstybių narių priklausomybę nuo elektros energijos importo iš trečiųjų šalių, tiek įvertinant anglies dioksido nutekėjimo grėsmės indikatorius perspektyvoje formuojant politiką 2030 m. privalomi ŠESD mažinimo tikslai turėtų būti įtvirtinami, atsižvelgiant į kitų daugiausiai CO2 išmetančių šalių numatomus prisiimti įsipareigojimus.
- Nepavykus patvirtinti visuotino tarptautinio klimato kaitos susitarimo, ES lygiu įtvirtinti priemones, kurios užkirstų kelią anglies dioksido nutekėjimui.

Šiame etape, akivaizdžių įrodymų, kad vyksta anglies dioksido nutekėjimas, nėra, tačiau formuojant politiką 2030 m. reikia orientuotis į ES ir VN ekonominį augimą, pagrįstą mažo anglies dioksido ekonomikos plėtra.

Tai galima paaiškinti dėl ekonominės recesijos sumažėjusia gamyba ir dėl ŠESD taršos leidimų pertekliaus rinkoje nukritusia jų kaina. Vis dėlto, formuojant klimato ir energetikos politikos strategiją 2030 m., turi būti orientuojamasi į ES ir VN ekonominį augimą, pagrįstą mažo anglies dioksido ekonomikos plėtra ir atkreiptas dėmesys į anglies dioksido nutekėjimo grėsmės indikatorius, tokius kaip didelis energijos importo kiekis. Todėl, kaip jau buvo minėta, siekiant išsaugoti ES konkurencingumą, nepadidinti naštos viešajam sektoriui ir verslui bei išvengti anglies dioksido nutekėjimo rizikos, privalomi ŠESD mažinimo tikslai turėtų būti įtvirtinami, atsižvelgiant į kitų daugiausiai CO2 išmetančių šalių numatomus prisiimti įsipareigojimus, o, nepavykus patvirtinti tarptautinio klimato kaitos susitarimo, ES lygiu įtvirtinti vidines priemones, kurios užkirstų kelią anglies dioksido nutekėjimui.

Šiuo metu Komisija yra skatinama paskelbti realų indėlio nuo 1990 m. mažinant pasaulinį išmetamo anglies dioksido kiekį duomenis, atsižvelgiant į šiuo metu kitur pagamintų produktų suvartojimą ES. Šio indėlio apibrėžimas, aplinkosauginių reikalavimų peržiūra, nemokamai suteiktų taršos leidimų įtakos, geografinio išsidėstymo ir atitinkamų ataskaitų analizė leistų susidaryti nuomonę apie politikos taikymo rezultatus ir peržiūrėti ją 2030 metams. Išmetamas teršalų kiekis turėtų būti sumažinamas taip, kad nebūtų daroma žala ES konkurencingumui ir kad būtų panaikinama anglies dioksido nutekėjimo rizika, ypač sektoriuose, kuriuose suvartojama daug energijos.

Kokie konkretūs veiksniai daro poveikį stebimoms energijos kainų tendencijoms ir kiek įtakos jiems gali turėti ES?

- Galutinėms energijos kainoms įtaką daro energijos išteklių kainos bei jas lemiantys veiksniai, elektros energijos gamybos šaltinių įvairovės ir bazinės gamybos trūkumas, nepakankamai likvidi didmeninė energijos rinka, naujų tarp-sisteminių jungčių investicijos, ilgalaikės tiekimo sutartys, kainų susiejimas su naftos kainomis, ES energetikos ir klimato kaitos politika, lemianti platesnį AEI panaudojimą, teršalų ir ypač ŠESD apimčių mažinimą, naujų technologijų skatinimą.
- ES įtaka kainoms galima per energetikos vidaus rinkos užbaigimą, infrastruktūros plėtrą bei pajėgumų atnaujinimą, vartotojų įtraukimą, energijos efektyvumo didinimą.

Galutinėms energijos kainoms bei jų tendencijoms didžiausią poveikį turi energijos išteklių kainos (Lietuvos atveju – gamtinės dujos) bei jas lemiantys veiksniai: šių išteklių iššvalgytų atsargų ir gavybos sąlygų pokyčiai, pasaulio ekonomikos (ypač sparčiai besivystančių šalių) augimo tempai, energijos poreikių augimas ir kita. Taip pat kainoms daro įtaką elektros energijos gamybos šaltinių įvairovės ir bazinės gamybos trūkumas, nepakankamai likvidi didmeninė energijos rinka, naujų tarp-sisteminių jungčių investicijos, ilgalaikės tiekimo sutartys, kainų susiejimas su naftos kainomis ir pan. Būdas išsiaiškinti priimamų sprendimų įtaką kainoms ir jų tendencijoms, galėtų būti energijos kainų sudedamųjų dalių analizė ir įtakų sąveika. Pavyzdžiui, į gamtinių dujų tarifą už kubinį metrą yra įskaičiuojama importuojamų gamtinių dujų kaina, išlaidos jų pristatymui iki vartotojo (perdavimas ir skirstymas vamzdynais), lėšos būtinos saugumui ir patikimumui užtikrinti, tiekėjui nustatoma leistina uždirbti pelno norma ir mokesčiai. Šiuo atveju investicijos į potencialius gamtinių dujų gavybos šaltinius, perdavimo sistemos modernizavimą ar veiklos saugumo priemones privalo būti įvertintos teikiant prioritetą teisingai kainai galutiniam vartotojui.

Taipogi, energijos kainų kitimui turi įtakos ES energetikos ir klimato kaitos politika, lemianti platesnį AEI panaudojimą, teršalų ir ypač ŠESD apimčių mažinimą, naujų technologijų skatinimą ir pan. Pažymėtina, kad ES siekis sumažinti CO_2 išmetimo kiekius, dideliais mokesčiais skatinant investicijas į CO_2 išmetimo mažinimą, daro tiesioginę įtaką elektros energijos kainos augimui, be to, esant aukštoms taršos leidimų kainoms, elektros energijos kaina turėtų būti didesnė, kadangi gaminant elektros energiją konvenciniais būdais yra išmetamas didelis kiekis CO_2. Taip pat, skatinant atsinaujinančius išteklius, galutiniams vartotojams kyla elektros energijos kaina per (i) tarifą, (ii) balansavimo atsakomybės perdavimą vartotojams, (iii) prijungimo kaštų padengimą.

ES įtaka kainoms galima per priemones siekiant skaidrios ir konkurencingos energetikos vidaus rinkos užbaigimo, kuri teiktų tikslesnę realaus laiko kainų informaciją bei prisidėtų prie sistemos efektyvumo. Kainų tendencijoms gali būti pozityviai daroma įtaka per infrastruktūros plėtrą bei priemones, skatinančias VN senų pajėgumų atnaujinimą. Taipogi, ES galėtų stiprinti priemones, skirtas vartotojų įtraukimui, energijos efektyvumui, kas mažintų energijos paklausą ir kainas.

Kaip reikėtų atsižvelgti į netikrumą dėl to, kokias pastangas dės ir kokio lygio įsipareigojimus prisiims kitos išsivysčiusios šalys ir ekonomiškai reikšmingos besivystančios šalys šiuo metu vykstančiose tarptautinėse derybose?

Formuojant politiką 2030 m., privalomi ŠESD išmetimo mažinimo tikslai turėtų būti įtvirtinami atsižvelgiant į kitų daugiausiai teršalų išmetančių šalių numatomus prisiimti įsipareigojimus, įvertinus visuotino tarptautinio klimato kaitos susitarimo poveikį viešojo ir privataus sektoriaus finansams. Nepavykus patvirtinti tarptautinio susitarimo, ES lygiu reikėtų įtvirtinti priemones, kurios užkirstų kelią anglies dioksido nutekėjimui.

Žr. atsakymą į 4.4 dalies 1 klausimo 1 dalį.

Kaip verslo sektoriui padidinti reglamentavimo tikrumą, tačiau palikti tam tikros veiksmų laisvės prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių (pvz., tarptautinių klimato srities derybų eigos ir pokyčių energijos rinkose)?

Užtikrinti reglamentavimo pastovumą arba apibrėžti tikėtinas kitimo tendencijas, iš anksto teisės akte nustatyti, kad, pasikeitus sąlygoms, teisinis reguliavimas gali būti keičiamas, suteikti pakankamus terminus prisitaikymui prie pasikeitusių aplinkybių. Teisinio reguliavimo pokyčius derinti su suinteresuotomis grupėmis, apie juos informuojant visuomenę/verslą/piliečius iš anksto.

Siekiant verslo sektoriui padidinti reglamentavimo tikrumą reikėtų:

- užtikrinti teisės aktų ir verslui reikšmingos įtakos turinčių veiksnių pastovumą kiek galima ilgesniam laikotarpiui arba bent apibrėžti tikėtinas kitimo tendencijas;
- akcentuoti lauktiną reglamentavimą naudą ir suteikti papildomų lengvatų prisitaikymo laikotarpiu;
- numatyti reguliarias visos rinkos sąrangos peržiūras, bet vengti ženklių pakeitimų tokių peržiūrų intervalų viduryje;
- iš karto teisės akte nustatyti, kad, pasikeitus technologinėms (ar kitoms konkrečioms) sąlygoms, teisinis reguliavimas atitinkamai gali būti keičiamas;
- teisiniam tikrumui taipogi gali padėti konkretaus teisės akto peržiūros straipsniai, ypač tokiose situacijose, kai yra tikėtina kad aplinkybės (IT veržlus vystymasis, klimato pokyčiai, naujos technologijos, mokslo pažanga ir kt.) reglamentuojamoje srityje gali greitai kisti. Peržiūros metu būtų vertinamas teisės akto poveikis praktikoje, jo atitikimas pradiniam reguliavimo tikslui ir nusprendžiama, ar reguliavimą reikia tęsti, keisti ar nutraukti;
- užtikrinti, kad teisės aktų reikalavimai neįsigaliotų atgaline tvarka, o išduoti leidimai/licencijos nebūtų atimamos atgaline tvarka dėl viešojo administravimo subjektų netinkamų sprendimų. Šiame kontekste pabrėžtina aiškios atsakomybės ir atskaitomybės už viešojo administravimo subjektų priimtus sprendimus ir parengtus bei priimtus teisės aktus būtinybė;
- ypatingai svarbu, kad teisinio reguliavimo pokyčiai būtų derinami su suinteresuotomis grupėmis, apie juos informuojant visuomenę/verslą/piliečius iš anksto.

Pabrėžtina, kad svarbi net tik verslo laisvė prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių, bet ir pakankamo termino suteikimas. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad reguliavimo energetikos srityje tikrumas savaime nereiškia visos rinkos tikrumo dėl pastarosios glaudžių sąsajų su nereguliuojamomis sritimis.

Kaip ES galėtų padidinti gamybos pramonės inovacinį pajėgumą? Ar tam būtų galima panaudoti apyvartinių taršos leidimų aukcionų pajamas?

Pritariame apyvartinių taršos leidimų aukcionų pajamų panaudojimui didinant pramonės inovacinį pajėgumą, kaip ir yra sureguliuota šiuo metu Lietuvoje.

Siūlome naudoti apyvartinių taršos leidimų aukcionų pajamas didinant pramonės inovacinį pajėgumą. Kaip pavyzdį pateikiame dabartinį teisinį reguliavimą Lietuvoje. Pagal LR klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymą (Žin., 2009, Nr. 87-3662) ir jį įgyvendinančius

teisės aktus, lėšos gautos už aukcionuose parduotus apyvartinius taršos leidimus pervedamos į Klimato kaitos specialiąją programą ir naudojamos Klimato kaitos specialiosios programos lėšų panaudojimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymu Nr. D1-275, (Žin., 2010, Nr. 42-2040) nustatyta tvarka. Programos lėšomis, subsidijų, paskolų ar investicijų į kapitalą būdu galėtų būti finansuojami pramonės įmonių gamybos modernizavimo, energijos efektyvumo didinimo ir atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimo projektai. Atkreiptinas dėmesys, kad, norint sėkmingai panaudoti apyvartinių taršos leidimų aukcionų pajamas, pirmiausia būtinas jų planavimas ir stebėsena.

Kaip tradicinių ir netradicinių vietinių savo energijos išteklių plėtrą ES galėtų geriausiai išnaudoti energijos kainoms ir priklausomybei nuo importo mažinti?

Vietinių energijos išteklių plėtra prisidėtų prie kainų ir importo mažinimo dvejomis pagrindinėmis kryptimis – diversifikuojant išteklius ir taupant lėšas, susijusias su transportavimu.

Netradicinių energijos išteklių plėtra galėtų paskatinti energijos išteklių diversifikavimą.
Tokiu būdu būtų prisidėta prie tiekimo saugumo užtikrinimo, mažinama priklausomybė nuo importo, skatinamas ES ir kiekvienos šalies ekonominis augimas bei bendros konkurencingos vidaus rinkos kūrimas.

Kadangi kuro kainos yra jautrios transportavimo kaštams, svarbu, kad VN stengtųsi panaudoti „arčiausiai esančias“ galimybes.
Tai kurtų papildomas darbo vietas, bei, dėl sutaupytų transportavimui skriiamų lėšų, skatintų konkurencingumą. Paminėtina, kad būtina sukurti palankias prielaidas bendradarbiavimui tarp šalių narių ir nustatyti tam tikslui tinkamus mechanizmus.

Kaip ES galėtų geriausiai padaryti energijos tiekimą patikimesnį savo viduje užtikrindama visišką ir veiksmingą vidaus energijos rinkos veikimą (pvz., sukurdama reikiamas jungtis) ir išoriškai didindama energijos tiekimo maršrutų įvairovę?

- ES gali daryti įtaką tiekimo saugumui gerindama investicijų sąlygas, plėsdama energetikos infrastruktūrą, ypatingai tarpsistemines jungtis,, skatindama maksimaliai panaudoti vietinius energijos išteklius, strateginių rezervinių atsargų kaupimą ir bendrą atsargų saugojimą su šalimis partnerėmis, sumaniųjų technologijų diegimą, energijos kaupimo priemonių plėtrą.
- ES tiekimo saugumui didinti turi stiprinti energijos politikos išorinę dimensiją, siekdama energijos išteklių, jų geografinės kilmės ir tranzito kelių diversifikavimo.

ES gali daryti įtaką tiekimo saugumui imdamasi priemonių šiems pasiūlymams įgyvendinti.

- Patikimam energijos tiekimui būtinas vidaus ir išorės politikos derinimas. Turėtų būti nustatytos skaidrios ir nediskriminuojančios teisinės sąlygos, investicijų sąlygų gerinimas, fizinio saugumo, aplinkosaugos ir energetikos infrastruktūros plėtra.
- Kiekviena VN turėtų maksimaliai panaudoti esamus vietinius iškastinio kuro ir atsinaujinančius energijos išteklius, įrengti tokius pajėgumus energijos transformavimo sektoriuje, kurie garantuotų galimybę aprūpinti vartotojus elektros energija ir centralizuotai tiekiama šiluma tokia dalimi, kuri atitinka šalyje nustatytą energetinio apsirūpinimo iš savų šaltinių lygį, įrengti nustatytą dalį generuojančių galių, kurios geba lanksčiai reaguoti į pokyčius vidaus energijos rinkoje (kainų svyravimus, klimatinius pokyčius, tiekimo ribojimus ir pan.).

- Taipogi, reikia kuo tankiau sujungti tinklą, kas užtikrintų mažiausią kainą, tiekimo saugumą ir patikimumą ir tam tikrų regionų mažesnę priklausomybę nuo importo iš trečiųjų šalių. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys, kad iš vienos pusės ES palaiko decentralizuotą energijos gamybą vietos poreikių tenkinimui, iš kitos pusės – idėją sukurti ES ‚Super Grid“ tinklą didelių srautų iš vėjo ir saulės elektrinių perdavimui tolimais atstumais. Vis dėlto, stambios energijos perdavimo arterijos mažina tiekimo patikimumą, dėl to tiekimo patikimumui būtina plėsti ir energijos kaupimo priemones (hidroakumuliacines elektrines ar pan.) – pikinės perteklinės energijos sukaupimui arčiau jos gamybos vietos. Svarbu pažymėti, jog taip pat turėtų būti skaitinimas strateginių rezervinių atsargų kaupimas ir bendras atsargų saugojimas su šalimis partnerėmis.
- Taip pat ES energijos tiekimo patikimumą galima padidinti stiprinant išorinę energetikos politikos dimnesiją, kas padėtų diversifikuojant energijos išteklius, jų geografinę kilmę ir tranzito kelius.
- Sumanių technologijų diegimas užtikrintų efektyviausią elektros energijos vartojimą ir gamybą.

Pažymėtina, kad, keldama ambicingus ateities tikslus, ES turėtų įsitikinti, ar rinkos dalyviai turės ir atitinkamas priemones šiems tikslams siekti, kas bus atsakingi už gamybos pajėgumų trūkumą bei tolesnę elektros energijos rinkos plėtrą.

4.5. Dėl pajėgumo ir paskirstymo aspektų

Kaip naujoje strategijoje reikėtų užtikrinti sąžiningą valstybių narių pastangų pasidalijimą? Kokių konkrečių žingsnių būtų galima imtis siekiant atsižvelgti į jų pajėgumo įgyvendinti klimato ir energetikos politikos priemones skirtumus?

- Europos Komisija turėtų atlikti išsamią poveikio vertinimo analizę ES ir valstybių narių lygiu, pasiūlyti solidarumo priemones mažiau išsivysčiusioms VN.
- Reikėtų įvertinti sprendimo dėl VN pastangų mažinti ŠESD emisijas įgyvendinimą.
- Pastangas siūlytina pasidalinti regionų gamybos–vartojimo atitikties požiūriu.
- Įpareigojimus VN galima būtų nustatyti remiantis BVP dydžiu.

Europos Komisija turėtų atlikti išsamią poveikio vertinimo analizę ES ir VN lygiu.
Ši analizė turi nuodugniai įvertinti kiekvienos ES valstybės (ar regiono) realias galimybes ekonomiškai efektyvių technologijų plėtrai, turimus šalių narių gebėjimus, naudojamas energijos rūšis, esamų pastatų būklę ir realias finansines galimybes didinti jų energinį efektyvumą, pajėgumą įgyvendinti konkrečias klimato ir energetikos politikos priemones, taip pat siūlomos politikos įgyvendinimo ekonominius padarinius. Remiantis šia analize, atsižvelgiant į VN nacionalines aplinkybes ir makroekonominius rodiklius, turi būti pasiūlytos solidarumo priemonės mažiau išsivysčiusioms VN klimato kaitos ir energetikos tikslams ir uždaviniams iki 2030 m. pasiekti.

Siūlome:

- analizuoti sprendimą Nr. 406/2009/EB dėl valstybių narių pastangų mažinti jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas. Įvertinus, kaip sklandžiai sprendimo numatytos kvotos ar normatyvai buvo įgyvendinamos atskirose ES šalyse, galėtų būti priimami sprendimai dėl jų reikalingumo, tikslinimo ar griežtinimo.

- elektros energijos gamybos, tiekimo patikimumo ir konkurencingumo požiūriu pastangų pasidalinimą tarp VN spręsti regionų gamybos–vartojimo atitikties požiūriu ir iš to išplaukiančius įpareigojimus valstybėms pagal jų galimybes;

- nustatyti įsipareigojimų dydį atsižvelgiant į BVP dydį. Tokiu atveju kiekviena VN gali vykdyti savo įsipareigojimus pagal esamus finansinius pajėgumus ir nenuskurdinant biudžeto investuojant į strategijos įgyvendinimo priemones, t.y. mažesnio kiekio palaipsniui investavimas turėtų atnešti mažesnę žalą nei vienkartinės didelės investicijos, kurių dažniausiai narės neįstengia savarankiškai atlikti.

Kokias priemones reikėtų numatyti siekiant paskatinti valstybes nares bendradarbiauti ir sąžiningai pasidalyti pastangas kartu ieškant pačių ekonomiškiausių naujų klimato ir energetikos tikslų įgyvendinimo būdų?

- Reikėtų siekti sukurti tokius mechanizmus, kurie užtikrintų lankstumo priemonių taikymą ŠESD kiekio mažinimui atskiruose sektoriuose;
- ES šalių klimato kaitos ir energetinio efektyvumo planai galėtų būti jungiami į regioninius ar į pogrupius;
- siūlytina rengti regionines energetikos programas pagal ekonominio išsivystymo ar energetikos rinkos apimties rodiklius, akcentuoti, jog tarptautinis pastangų pasidalinimas lygiagretus papildomų investicijų pritraukimui ar rinkų plėtrai.

- Turėtų būti numatytos ES lygiu teisinės, ekonominės ir finansinės priemonės, kurios paskatintų VN bendradarbiauti ir sąžiningai pasidalyti pastangas kartu ieškant pačių ekonomiškiausių naujų klimato ir energetikos tikslų įgyvendinimo būdų.

- Reikėtų siekti sukurti tokius mechanizmus, kurie užtikrintų lankstumo priemonių taikymą ŠESD kiekio mažinimui atskiruose sektoriuose (užskaitymui naudoti JTBKKK konvencijos ir Kioto protokolo lanksčiųjų rinkos mechanizmų projektų kreditus, ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemoje nedalyvaujančiuose sektoriuose nustatyti galimybę tam tikrą procentą metinio ŠESD tikslo perkelti į kitus metus arba perduoti kitai VN) ir kurie palaikytų darnią ES ir atskirų VN energetikos ir visų pramonės sektorių plėtrą, paremta mažo anglies dioksido kiekio technologijų diegimu, energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo didinimu, AEI panaudojimu.

- ES šalių klimato kaitos ir energinio efektyvumo planai galėtų būti jungiami į regioninius ar pogrupius, rengiamos regioninės energetikos programos pagal ekonominio išsivystymo ar energetikos rinkos apimties rodiklius.

- Papildomu motyvu bendradarbiauti galėtų būti akcentavimas, jog tarptautinis pastangų pasidalinimas lygiagretus papildomų investicijų pritraukimui ar rinkų plėtrai.

Ar 2030 m. strategijai remti reikėtų sukurti naujų finansavimo priemonių ar nustatyti naują tvarką?

- 2030 m. ES klimato kaitos ir energetikos strategijos įgyvendinimui būsimoje 2021-2028 m. ES daugiametėje finansinėje programoje turėtų būti numatytas konkretus procentas lėšų priemonių įgyvendinimui.

- Jei ši strategija bus papildyta naujomis priemonėmis, turi būti numatytos papildomo finansavimo galimybės tiek nacionaliniu, tiek ES lygiu.

- Siūlome finansavimo priemones pirmiausia nukreipti į miestų infrastruktūros modernizavimą ir darnią plėtrą.

- Nacionaliniu lygmeniu siūlytina nustatyti skatinimo būdus, kurie užtikrintų tinkamą ir adekvačią atsinaujinančių išteklių plėtrą, išvengiant neigiamo *feed in* tarifo poveikio.

ES daugiametėje finansinėje programoje turėtų būti numatytas konkretus procentas lėšų priemonių įgyvendinimui.
Atsižvelgiant į tai, kad 2014-2020 m. ES daugiametėje finansinėje programoje mažiausiai 20 proc. visų ES paramos programų lėšų skiriama su klimato kaita susijusioms priemonėms įgyvendinti, tokio modelio turėtų būti laikomasi ir 2030 m. ES klimato kaitos ir energetikos strategijos įgyvendinimui būsimoje 2021-2028 m. ES daugiametėje finansinėje programoje.

Jei ši strategija bus papildyta naujomis priemonėmis, turi būti numatytos papildomo finansavimo galimybės.
Esant sąlygai, jog ankstesnių ar įgyvendinamų politikų finansavimo tvarka yra patenkinama, jos keitimas iš esmės 2030 m. strategijai tikėtina nėra reikalingas. Tačiau įvertinant, jog ši strategija gali būti papildyta naujomis priemonėmis, numatyti papildomo finansavimo galimybes tiek nacionaliniu, tiek ES lygiu yra svarbu, siekiant sudaryti prielaidas maksimaliai efektyviai įgyvendinti 2030 m. strategijoje nustatytus tikslus.

Siūlome finansavimo priemones pirmiausia nukreipti į *miestų infrastruktūros moderinizavimą ir darnią plėtrą*, nes, turimais vertinimais, pasauliniu mastu 80 proc. išmetmųjų ŠESD kiekio susidaro miestuose.

Nacionaliniu lygmeniu, atsižvelgiant į 2020 m. strategijos įgyvendinimo patirtį, pastebėtina, kad *AEI* tikslų įgyvendinimo tvarka remiantis feed-in tarifo mokėjimu sukelia neigiamų pasekmių, dėl to siūlytina nustatyti kitokius *skatinimo būdus, kurie užtikrintų tinkamą ir adekvačią atsinaujinančių energijos išteklių energijos plėtrą.*